

Sygn. akt VI ACa 1938/13

POSTANOWIENIE

Dnia 14 października 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Jacek Sadowski

**Sędziowie: SA Małgorzata Kuracka
SA Małgorzata Borkowska**

Protokolant: Lidia Ronkiewicz

**po rozpoznaniu w dniu 14 października 2014 r. w Warszawie
na rozprawie**

sprawy z powództwa (...) S.A. z siedzibą w Ł.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w W.

o naruszenie zbiorowych interesów konsumentów i nałożenie kary pieniężnej

na skutek apelacji obu stron

**od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie- Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
z dnia 27 września 2013 r.**

sygn. akt XVII AmA 35/12

postanawia:

**Na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawić Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia
zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości:**

„Czy w świetle art. 24 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50 poz. 331 ze zm.) za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być uznane działanie ubezpieczyciela polegające na ograniczeniu zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela wobec poszkodowanego będącego osobą fizyczną, nieprowadzącą działalności gospodarczej, dochodząca roszczenia od ubezpieczyciela w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych.”

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18 listopada 2011r. nr (...) Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50 poz. 331 z późn. zm), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu wobec (...) SA. z siedzibą w Ł.:

I. na podstawie art. 26 ust. 1 ww. ustawy uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, określoną w art. 24 ust. 1 i 2 ww. ustawy bezprawne działanie (...) SA. z siedzibą w Ł., polegające na ograniczaniu zakresu odpowiedzialności (...). SA. wobec konsumentów realizujących roszczenie w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu, poprzez:

1. nie uznawanie samej utraty możliwości korzystania z uszkodzonego pojazdu za szkodę majątkową i uzależnianie wypłaty odszkodowania za najem samochodu zastępczego od wykazania przez poszkodowanego szczególnych okoliczności związanych z niezbędnością wynajęcia pojazdu zastępczego oraz
2. nieuzasadnione pomijanie przy ustalaniu wielkości kwoty refundacji kosztu wynajmu samochodu zastępczego okresu oczekiwania na części zamienne przez warsztat samochodowy,

co uznał za naruszenie art. 361 § 1 i 2 Kodeksu cywilnego w zw. z art. 34 ust. 1 i 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152 ze zm.)

i nakazał zaniechanie jej stosowania.

II. na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.), w związku z naruszeniem zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ww. ustawy, w zakresie określonym w punkcie I sentencji decyzji, nałożył na (...) SA. z siedzibą w Ł. karę pieniężną w wysokości 1.069.902 zł (słownie: jeden

milion sześćdziesiąt dziewięć tysięcy dziewięćset dwa złote) płatną do budżetu państwa.

Od powyższej decyzji (...) S.A. z siedzibą w Ł. wniosła odwołanie, zaskarżając decyzję w całości i zarzucając jej:

- a) naruszenie przepisów art. 24 ust. 1 i 2 ustawy okik w związku z art. 4 pkt. 12 ustawy okik i art. 22¹ kodeksu cywilnego poprzez błędne przyjęcie, iż zarzucana powodowi praktyka stanowi naruszenie zbiorowych interesów konsumentów, podczas gdy praktyka ta dotyczy osób fizycznych niebędących konsumentami, a w konsekwencji naruszenie przepisów art. 2 oraz 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 6 i 7 Kodeksu postępowania administracyjnego oraz art. 1 ust. 2, art. 24 oraz art. 26 ustawy okik, bowiem Prezes UOKIK wydał decyzję bez podstawy prawnej, w sprawie, która nie leży w obszarze jego właściwości;
- b) naruszenie przepisu art. 24 ust. 1 i 2 ustawy okik w związku z art. 361 kodeksu cywilnego i art. 34 ust. 1 oraz art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, poprzez przyjęcie, że zarzucana powodowi praktyka stanowi naruszenie prawa;
- c) naruszenie przepisu art. 106 ust. 1 pkt. 4 w związku z art. 111 ustawy okik oraz art. 6 i 8 k.p.a., poprzez nieuwzględnienie przy ustalaniu wysokości kary pieniężnej okoliczności wskazujących na brak winy lub co najwyżej znikomy stopień winy powoda w związku ze stosowaniem zakwestionowanej praktyki.

W związku z powyższymi zarzutami, wniosk o:

-uchylenie zaskarżonej decyzji, z uwagi na to, że decyzja nie znajduje dostatecznych podstaw prawnych tzn. została ona wydana bez podstawy prawnej, przez organ niewłaściwy; alternatywnie o:

- zmianę zaskarżonej decyzji i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy stwierdzającego, że w niniejszej sprawie nie miała i nie ma miejsca praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów; w przypadku nieuwzględnienia wniosku zawartego w punkcie 1 lub 2 - wniosk alternatywnie o:

- zmianę decyzji i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, zmieniającego pkt II decyzji w ten sposób, że istotnie zmniejsza się wysokość kary pieniężnej nałożonej na powoda.

Sąd Okręgowy- Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z dnia 27 września 2013r. w punkcie pierwszym uchylił punkt II decyzji; w punkcie drugim oddalił odwołanie w pozostałej części; w punkcie trzecim orzekł o kosztach w ten sposób, że zasądził od (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok został wydany w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

(...) S.A. z siedzibą w Ł. jest zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem (...) i prowadzi działalność gospodarczą m.in. w zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów samochodowych. Pismem Dyrektora (...) nr (...) z dnia 08 stycznia 2010 roku zostały wprowadzone w (...) SA. z siedzibą w Ł. zasady zwrotu kosztów najmu samochodu zastępczego w przypadku odpowiedzialności cywilnej (OC). Były one następujące:

Z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych roszczenie poszkodowanego o wypłatę odszkodowania jest uzasadnione, gdy poszkodowany w związku z niemożnością korzystania z uszkodzonego pojazdu poniósł szkodę majątkową. Powstanie takiej szkody może nastąpić w następujących przypadkach: (...)

1.3 Poszkodowany jest osobą fizyczną nie prowadzącą działalności gospodarczej:

1.3.1 Jeżeli poszkodowany jest osobą fizyczną i nie wykorzystywał uszkodzonego pojazdu do prowadzenia działalności gospodarczej, zwrot kosztów wynajęcia pojazdu zastępczego przysługuje, chyba że nie poniósł szkody majątkowej w związku z niemożnością używania uszkodzonego pojazdu.

1.3.2 Zwrot kosztów wynajmu pojazdu zastępczego dla osób, które nie prowadzą działalności gospodarczej, przysługuje, gdy w sprawie występują udokumentowane przez poszkodowanego okoliczności wskazujące, że pojazd był potrzebny do wykonywania dojazdów do pracy, albo związanych z funkcjonowaniem rodziny i zaspokajaniem osobistych potrzeb, jeżeli dojazdy środkami komunikacji publicznej byłyby niemożliwe albo zajmowałyby dużo więcej czasu. Mogą one mieć charakter osobisty lub rodzinny (np. konieczność dowozu niepełnosprawnego członka rodziny do lekarza lub na rehabilitację), czy wynikać z okoliczności zewnętrznych (np. ze względu na miejsce zamieszkania poszkodowanego brak jest połączenia środkami komunikacji publicznej pomiędzy miejscem pracy a zamieszkania lub występują w tym zakresie lub występują w tym zakresie istotne utrudnienia, dolegliwości).

1.3.3 Katalog stanów faktycznych uzasadniających konieczność wynajęcia pojazdu zastępczego jest otwarty i w każdym przypadku podlega indywidualnej ocenie.

1.3.4 Na poszkodowanym ciąży zobowiązanie do minimalizowania rozmiarów szkody. W zależności od powodów uzasadniających konieczność zapewnienia pojazdu zastępczego należy

rozważyć alternatywne, umożliwiające zaspokojenie uzasadnionych potrzeb poszkodowanego i jednocześnie względów ekonomii, rozwiązania np. taxi.

Punkt 2.1 w/w pisma określał zasady zwrotu kosztów wynajęcia pojazdu zastępczego. Przywołany punkt stanowi, iż zasadny okres zwrotu kosztów wynajęcia pojazdu zastępczego obejmuje łącznie zsumowane okresy częściowe:

1) okres od dnia powstania szkody do dnia jej zgłoszenia ubezpieczycielowi — o ile zgłoszenie nastąpiło bez nieuzasadnionej zwłoki. Za typowy, wystarczający okres uznaje się 3 dni — nie wymaga on uzasadniania. W przypadku późniejszego zgłoszenia szkody wskazane jest wyjaśnienie ze zgłaszającym powodów zwłoki. Obiektywne, nie leżące po stronie poszkodowanego przeszkody uzasadniają uznanie całego okresu pomiędzy zaistnieniem a zgłoszeniem szkody;

2) od dnia zgłoszenia szkody do dnia dokonania oględzin przez przedstawiciela ubezpieczyciela oraz otrzymania przez zgłaszającego (lub upoważniony przez poszkodowanego podmiot, warsztat) dokumentu szczegółowo opisującego uzasadniony okres naprawy. Może być nim protokół oględzin lub kalkulacja kosztów naprawy. Dokument winien być potwierdzeniem, że naprawa jest ekonomicznie uzasadniona (tj. szkoda nie została zakwalifikowana przez ubezpieczyciela jako całkowita);

3) czas technologiczny naprawy ustalony w oparciu o technologię producenta pojazdu (przeliczony z jednostek czasowych kosztorysu naprawy);

4) okres oczekiwania na ewentualne oględziny dodatkowe w toku naprawy (od chwili zgłoszenia takiego wniosku ubezpieczycielowi do czasu wykonania oględzin dodatkowych); okres organizacyjny na znalezienie warsztatu naprawczego, zlecenie naprawy, przyjęcie /odbiór pojazdu z naprawy — standardowo przyjmuje się łącznie 2 dni;

5) dodatkowo w sytuacjach, gdy nie ma przedstawiciela danej marki pojazdu w Polsce lub gdy auto jest nietypowe, niestandardowe i części zamienne nie są dostępne w Polsce — okres oczekiwania na dostarczenie zamówionych, niezbędnych do naprawy części zamiennych. Warunkiem uznania tego okresu jest udokumentowanie przez serwis czasu oczekiwania na części (potwierdzeniem złożonego zamówienia i potwierdzeniem dostarczenia części). Natomiast w punkcie 2.2 pisma wskazane zostało, iż w niektórych okolicznościach faktyczne wskazane okresy mogą się nakładać, co należy uwzględnić w ustalaniu okresu zasadnego wynajmu pojazdu zastępczego. (dowód: wytyczne k.43-46 akt administracyjnych).

Informacja na temat w/w zasad nie była przekazywana konsumentom.

Zasady przedstawione w wytycznych były stosowane przez powoda przy wypłacie odszkodowań. W 2010 r. Polska Izba Ubezpieczeń we współpracy z Urzędem Komisji Nadzoru Finansowego przygotowała wytyczne dotyczące sposobu rozpatrywania roszczeń w zakresie wynajęcia pojazdu

zastępczego, zgłaszanych w szkodach likwidowanych z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (OC) posiadaczy pojazdów mechanicznych. W dniu 16 grudnia 2010r. w związku z rozbieżnościami w wykładni prawa w orzecznictwie sądowym Rzecznik Ubezpieczonych zwrócił się do Sądu Najwyższego z wnioskiem o podjęcie uchwały mającej na celu udzielenie odpowiedzi na pytania dotyczące interpretacji art. 361 k.c.

Zdaniem Sądu I instancji odwołanie okazało się w części uzasadnione- co do wysokości nałożonej na powoda kary pieniężnej. Natomiast w zakresie uznania przez Prezesa UOKiK działania powoda za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, określoną w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50 poz. 331 ze zm.), Sąd Okręgowy uznał, iż decyzja jest słuszna.

Sąd uznał, że działanie powoda jako sprzeczne z art. 361 § 1 i 2 k.c. oraz art. 34 ust. 1 i art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Gwarancyjnych (Dz. U. Nr 124 poz. 1152 ze zm.) wypełnia przesłankę bezprawności. Naruszenie w/w ustaw godzi ponadto w zbiorowe interesy konsumentów, w tym wypadku zostały naruszone interesy ekonomiczne konsumentów, ponieważ uprawnieni do zwrotu kosztów wynajmu samochodu zastępczego, mogli zostać pozbawieni należnego im w tym zakresie odszkodowania. Sąd Okręgowy nie podzielił przy tym stanowiska prezentowanego przez powoda odnośnie naruszenia przez pozwanego art. 24 ust. 1 i 2 ustawy okik w zw. z art. 22¹ k.c., z którego wynika, iż zarzucana powodowi praktyka nie może stanowić naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, gdyż praktyka powoda dotyczy osób fizycznych nie będących konsumentami. Powód twierdził, że pokrzywdzeni, którym jest wypłacane odszkodowanie z ubezpieczenia OC sprawcy, nie są konsumentami, wobec czego Prezes UOKiK wydał decyzję bez podstawy prawnej, w sprawie która nie leży w obszarze jego właściwości.

Sąd nawiązując do definicji konsumenta z art. 22¹ k.c. wskazał, że pojęcie „czynności prawnej” w przypadku ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów winno być rozumiane szeroko. Pokrzywdzonego istotnie nie łączy stosunek umowny z ubezpieczycielem sprawcy szkody, źródłem ich stosunku prawnego jest zdarzenie mające charakter deliktu. Zdaniem Sądu I instancji zgłoszenie szkody przez poszkodowanego dokonane wobec zakładu ubezpieczeń stanowi oświadczenie woli, podobnie jak oświadczenie woli stanowi decyzja zakładu ubezpieczeń o wypłacie lub odmowie wypłaty odszkodowania. Sąd podzielił argumentację Prezesa UOKiK, że wykładnia celowościowa art. 22¹ k.c. w kontekście ustawy okik, prowadzi do wniosku, że pokrzywdzeni winni mieć status konsumenta, taka jest również praktyka orzecznicza Prezesa UOKiK i Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Sąd nie podzielił stanowiska powoda co do braku bezprawności jego działania. Powód dopuścił się działania stojącego w sprzeczności z treścią art. 361§ 1 i 2 k.c. oraz art. 34 ust. 1 oraz art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, na co wskazuje wyraźnie treść uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2011r., sygn. akt III CZP 5/11. W uchwale tej przyjęto, że odpowiedzialność ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za uszkodzenie albo zniszczenie pojazdu mechanicznego niesłużącego do prowadzenia działalności gospodarczej obejmuje celowe i ekonomicznie uzasadnione wydatki na najem pojazdu zastępczego.

Zdaniem Sądu I instancji utrata możliwości korzystania z pojazdu stanowi szkodę majątkową, a nie jak powód informował poszkodowanych- szkodę niemajątkową, niepodlegającą wynagrodzeniu. Tym samym roszczenie o zwrot wydatków na najem pojazdu zastępczego nie ma charakteru wyjątkowego i nie zależy od wykazania przez poszkodowanych szczególnych okoliczności, jak tego domagał się powód.

Podobnie Sąd ocenił praktykę wymienioną w pkt I.2 decyzji- pomijanie przy ustalaniu kwoty refundacji kosztu wynajmu samochodu zastępczego okresu oczekiwania na części zamienne przez warsztat samochodowy- stanowi zdaniem Sądu I instancji nieuzasadnione ograniczanie konsumentom należnego im odszkodowania i jest sprzeczne z powołanymi w decyzji przepisami. Ewentualność nadużyć dokonywanych przez zakłady naprawcze, nie może stanowić usprawiedliwienia dla naruszania praw konsumentów. Oczekiwanie na części zamienne (jako nieodzowny element procesu naprawy pojazdu) pozostaje w normalnym związku przyczynowym ze zdarzeniem powodującym szkodę.

Za uzasadniony Sąd uznał zarzut powoda, dotyczący nieadekwatności nałożonej kary. Sąd powołując się na przepisy art. 106 ust. 1 pkt 4 oraz art. 111 uokik uznał, że nałożenie kary ma charakter fakultatywny. Zdaniem Sądu w rozpoznawanej sprawie zasadne było odstąpienie od wymierzenia kary, mimo stwierdzenia naruszenia przez powoda zbiorowych interesów konsumentów.

Powód wykazał, że nie uznając samej utraty możliwości korzystania z uszkodzonego pojazdu za szkodę majątkową i uzależniając wypłatę odszkodowania za najem samochodu zastępczego od wykazania przez poszkodowanego szczególnych okoliczności, działał w zaufaniu do orzecznictwa sądowego. Przedstawił bowiem wyroki sądów powszechnych (k.65-82), w sprawach, w których (...) S.A. w Ł. było pozwany. Rozbieżność w orzecznictwie sądowym, dotyczyła również kwestii pomijania przy ustalaniu wielkości kwoty refundacji kosztu wynajmu samochodu zastępczego okresu oczekiwania na części zamienne przez warsztat samochodowy. Na

rozbieżność wykładni prawa w orzecznictwie sądowym zwrócił również uwagę Rzecznik Ubezpieczonych zwracając się do Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały mającej na celu udzielenie odpowiedzi na pytania dotyczące interpretacji art. 361 k.c.

Uchwała Sądu Najwyższego, która jednoznacznie wyjaśniła kwestie dotychczas sporne w orzecznictwie, została wydana w dniu 17 listopada 2011r., zaś zaskarżona decyzja- dzień później 18 listopada 2011r., powód nie miał więc szansy, aby dobrowolnie dokonać zmiany swej wewnętrznej praktyki.

Z powyższych względów na mocy art. 106 ust. 1 pkt 4 uokik Sąd I instancji uchylił karę pieniężną, oddalając odwołanie w pozostałym zakresie na mocy art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 uokik. O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Apelacje od wyroku wniosły obie strony.

Powód (...) Spółka Akcyjna w apelacji zaskarżył wyrok w części w punkcie drugim, w którym Sąd oddalił odwołanie powoda od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nr (...) z dnia 18 listopada 2011 r. w zakresie punktu I decyzji oraz w punkcie trzecim zasądającym od powoda na rzecz pozwanego koszty procesu. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 22¹ k.c. w zw. z art. 4 pkt 12 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów a także naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 uokik poprzez błędną wykładnię pojęcia „konsument” i uznanie za konsumenta osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej ani zawodowej, która zawiadamia ubezpieczyciela o swoim roszczeniu z tytułu zdarzenia objętego odpowiedzialnością tego ubezpieczyciela na podstawie umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego, podczas gdy osoba taka nie jest konsumentem w rozumieniu przywołanych przepisów, co doprowadziło do wydania decyzji stwierdzającej praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów bez podstawy prawnej;

2. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 479^{31a} § 3 k.p.c. w zw. z art. 156 §1 pkt 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego w związku z art. 2 i art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 6 i art. 7 k.p.a. poprzez nieuchylenie w całości decyzji dotkniętej ciężką, kwalifikowaną wadą nieważności wskutek wydania jej bez podstawy prawnej;

3. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i 2 uokik w związku z art. 361 k.c. i art. 34 ust. 1 oraz art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, poprzez przyjęcie przez Sąd, że działanie powoda było bezprawne i na tej podstawie ustalenie, iż stanowiło ono praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Wobec postawionych zarzutów wniósł o: zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie punktu II poprzez uchylenie decyzji w zakresie punktu I decyzji oraz zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie punktu III wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania za pierwszą instancję, ewentualnie o: zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie punktu II poprzez zmianę zaskarżonej decyzji w zakresie punktu I decyzji i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, stwierdzającego, że w niniejszej sprawie nie miała i nie ma miejsca praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów oraz zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie punktu III poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania za pierwszą instancję; zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwany Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w apelacji zaskarżył wyrok w części: w punkcie pierwszym uchylającym punkt II decyzji nr (...) z dnia 18 listopada 2011 r. zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego art. 106 ust. 1 pkt 4 i art. 111 uokik poprzez bezzasadne przyjęcie, że odstąpienie od nałożenia kary pieniężnej na powoda uzasadniało wyłącznie istnienie rozbieżności w orzecznictwie sądowym bez wszechstronnego rozważenia przesłanek wziętych przez Prezesa Urzędu przy nakładaniu kary oraz ustalaniu jej wysokości i w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że nakładając karę pieniężną Prezes przekroczył granice uznania administracyjnego;
2. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, art. 233 § 1 k.p.c. oraz 328 § 2 k.p.c. - w szczególności poprzez:
 - arbitralną i dowolną ocenę okoliczności przemawiających za uchyleniem punktu II decyzji (...) i odstąpieniem od nałożenia kary za stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przez (...) S.A.,
 - nieuzasadnione uznanie istnienia wyroków sądów powszechnych, które odmiennie aniżeli w zaskarżonej decyzji przyjmowały, iż poszkodowani winni wykazywać zasadność i niezbędną wynajęcia samochodu oraz opracowanych przez Polską Izbę Ubezpieczeń „Zasad wynajmu samochodu zastępczego w ramach obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych”, za okoliczność usprawiedliwiającą odstąpienie od kary i nieuwzględnienie, iż (...) S.A. posiadała swobodę decyzyjną co do określenia zasad postępowania w ww. zakresie,
 - niewskazanie w uzasadnieniu podstawy faktycznej i prawnej odstąpienia od wymierzenia kary, niewskazanie faktów, na których Sąd się oparł podejmując tę decyzję,
 - nierozważenie możliwości obniżenia kary.

Wskazując na powyższe zarzuty wniosł o: zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie I i III i oddalenie odwołania oraz zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje. Rozpoznając wniesione apelacje Sąd Apelacyjny powziął poważną wątpliwość odnośnie statusu prawnego poszkodowanego zdarzeniem objętym obowiązkowym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. W tym zakresie możliwe są do przyjęcia dwa stanowiska. Według pierwszego z nich poszkodowany dochodzący roszczenia z tytułu umowy ubezpieczenia OC posiada status konsumenta, według drugiego zaś takiego przymiotu konsumenta nie posiada.

Odnośnie ostatniego stanowiska istotne jest, że przepisy ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 21.03.2007 r. z późn.zm) nie zawierają legalnej definicji konsumenta, lecz odsyłają do definicji konsumenta zawartej w przepisach ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.) art. 4 pkt 12 uokik.

Zgodnie z art. 22¹ za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

W relacji poszkodowany –ubezpieczyciel, roszczenie poszkodowanego o zapłatę odszkodowania nie wynika z umowy zawartej przez poszkodowanego z ubezpieczycielem. Powstaje ono z mocy prawa na podstawie zdarzenia (wypadku komunikacyjnego), którym została wyrządzona szkoda. Delikt ten prowadzi do powstania odpowiedzialności odszkodowawczej posiadacza pojazdu mechanicznego, jak również do powstania odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela wobec poszkodowanego.

W dobrowolnych ubezpieczeniach OC podstawę roszczenia bezpośredniego określanego, jako *actio directa* stanowi art. 822 § 4 k.c. Zgodnie z art. 822 § 4 uprawniony do odszkodowania w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela.

W ubezpieczeniach obowiązkowych *actio directa* wprowadza przepis art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U.2013.392 j.t.). Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy poszkodowany w związku ze zdarzeniem objętym umową ubezpieczenia obowiązkowego odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczeń bezpośrednio od zakładu ubezpieczeń. O zgłoszonym roszczeniu zakład ubezpieczeń powiadamia niezwłocznie ubezpieczonego.

W art. 22¹ k.c. w definicji konsumenta ustawodawca posługuje się pojęciem czynności prawnej. Pojęcie to nie zostało zdefiniowane w k.c. Przyjmuje się w doktrynie, że czynnością prawną jest zdarzenie prawne, do którego zaistnienia konieczne jest złożenie przynajmniej jednego

oświadczenia woli, mającego na celu wywołanie skutku prawnego w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego. (K. Piasecki Komentarza do Kodeksu cywilnego art. 56, Lex 2003). Brak jest podstaw do uznania, że zgłoszenie roszczenia przez poszkodowanego jest dokonaniem czynności prawnej, która skutkowałaby ustanowieniem, zmianą lub zniesieniem stosunku prawnego. Składane jednostronne oświadczenie jest realizacją uprawnienia przysługującego poszkodowanemu ex lege, uprawnienie to nie jest zatem ustanawiane w drodze zgłoszenia roszczenia. Samo zgłoszenie roszczenia nie wywołuje bezpośredniego skutku prawnego w postaci ustanowienia lub zmiany stosunku prawnego z ubezpieczycielem, nie przesądza nawet o jego zasadności.

W rezultacie w relacji z ubezpieczycielem poszkodowany nie dokonuje jakiegokolwiek czynności prawnej. Osoba poszkodowana na tle stosunku ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych jest osobą trzecią. (M. Krajewski Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej według Kodeksu Cywilnego . Warszawa 2011.s.369 372).

Tym bardziej zgłoszenie przez poszkodowanego w wypadku komunikacyjnym zawiadomienia o szkodzie ubezpieczycielowi, zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych nie jest czynnością prawną w rozumieniu art. 56 k.c. Zgodnie z art. 14. ust. 1. ustawy zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie. Złożenie zawiadomienia o szkodzie jest czynnością faktyczną, nie jest ono oświadczeniem woli, ale oświadczeniem wiedzy i jako takie nie kreuje stosunku prawnego między ubezpieczonym a ubezpieczycielem.

W konsekwencji poszkodowany nie może być uznany za konsumenta ponieważ nie dokonuje czynności prawnej w rozumieniu art. 22¹ k.c., a wyłącznie realizuje przysługujące mu w oparciu o normy prawne prawo podmiotowe. (Poszkodowany w wypadku komunikacyjnym a pojęcie konsumenta z art. 22¹ kodeksu cywilnego Ewa Bagińska, Eugeniusz Kowalewski, Michał Piotr Ziemiak Prawo i Reasekuracja 2/2012 (71) str. 32, Poszkodowany w wypadku drogowym w kontekście ubezpieczenia OC sprawcy na tle pojęcia konsumenta usługi ubezpieczeniowej Dariusz Fuchs, Władysław Wojciech Mogilski, Odszkodowanie za niemożność korzystania z pojazdu uszkodzonego w wypadku komunikacyjnym pod redakcją Eugeniusza Kowalewskiego , str. 150-151).

Możliwe jest również przyjęcie drugiej koncepcji, a mianowicie, że osoba poszkodowana przez ubezpieczonego (sprawcę szkody) jest konsumentem.

Powoływany art. 22¹ k.c. nie ma bowiem dla wykładni pojęcia konsumenta znaczenia wyłącznego. Nie można bowiem przy wykładni pojęcia konsumenta pomijać regulacji prawa

Unii Europejskiej, którego celem jest wyrównanie pozycji konsumenta w stosunku do przedsiębiorcy. Prawo unijne nie ogranicza ochrony konsumenta do osób, które zawierają umowy konsumenckie, lecz obejmuje nią osoby, które są beneficjentami takich umów. Dla przykładu dyrektywa nr 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek posługuje się pojęciem "konsumenta" które oznacza każdego, kto nabywa imprezę turystyczną lub wyraża zgodę na jej nabycie ("główny kontrahent") lub osobę, w imieniu której główny kontrahent wyraża zgodę na nabycie imprezy ("inni beneficjenci") bądź osobę, na którą główny kontrahent lub którykolwiek z innych beneficjentów przenosi prawa do udziału w imprezie ("cesjonariusz"). Ochroną konsumenta prawo unijne obejmuje także osoby, które w ogóle nie pozostają w stosunkach wynikających z kontraktu, na przykład Dyrektywa nr 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe, czy też dyrektywa nr 2001/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 grudnia 2001 r. w sprawie ogólnego bezpieczeństwa produktów.

Brak jest wystarczających podstaw, aby pojęcie konsumenta w prawie Unii Europejskiej odnosić wyłącznie do relacji kontraktowych lub przedkontraktowych. Dlatego też definicja konsumenta zawarta w kodeksie cywilnym i przez odesłanie stosowana w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów nie może być interpretowana zbyt wąsko i odnosić się tylko do osób, które dokonują czynności prawnych z ubezpieczycielem. Nie bez znaczenia jest tu także przewaga, jaką mają na rynku ubezpieczyciele nad osobami fizycznymi, poszkodowanymi zdarzeniem objętym obowiązkowym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, którą należy uwzględnić dokonując wykładni pojęcia konsumenta na tle ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, poprzez wzmocnienie pozycji konsumentów.

Należy jednak odnotować także stanowisko przeciwne, zgodnie z którym ustawodawstwo unijne wyraźnie rozdziela ochronę konsumenta od ochrony poszkodowanego, w szczególności w wypadkach komunikacyjnych. Osiągnięciu pierwszego celu służą tzw. dyrektywy konsumenckie, podczas gdy tego -drugiego tzw. dyrektywy komunikacyjne. Gdzie podkreśla się nie tylko odrębność terminologii, ale też odrębne źródła uprawnień konsumenta i poszkodowanego (E. Bagińska, E. Kowalewski, M.P Ziemak Poszkodowany ... str. 16).

Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 listopada 2011 r., przy udziale Rzecznika Ubezpieczonych oraz prokuratora Prokuratury Generalnej, po rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego przedstawionego przez Rzecznika Ubezpieczonych we wniosku z dnia 16 grudnia 2010 r.,

"1. Czy w świetle art. 361 k.c. utrata możliwości korzystania z pojazdu mechanicznego wskutek jego zniszczenia lub uszkodzenia przez poszkodowanego - będącego osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej - stanowi szkodę majątkową?

2. Czy w świetle art. 361 k.c. roszczenie wyżej wymienionego poszkodowanego o zwrot poniesionych kosztów najmu pojazdu zastępczego w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych jest determinowane nie tylko istnieniem adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy faktem utraty możliwości korzystania z rzeczy wskutek jej zniszczenia albo uszkodzenia, a poniesionymi kosztami najmu pojazdu zastępczego, ale również niezbędnością tego najmu, rozumianą jako niemożność skorzystania ze środków komunikacji publicznej?"

podjął uchwałę: Odpowiedzialność ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za uszkodzenie albo zniszczenie pojazdu mechanicznego nie służącego do prowadzenia działalności gospodarczej obejmuje celowe i ekonomicznie uzasadnione wydatki na najem pojazdu zastępczego; nie jest ona uzależniona od niemożności korzystania przez poszkodowanego z komunikacji zbiorowej. (III CZP 5/11, OSNC 2012/3/28, LEX nr 1011468, OSP 2013/1/2, Biul.SN 2011/11/5, G. Prawna 2011/223/11).

W uchwale nie zostało jednoznacznie rozstrzygnięte, czy poszkodowanego będącego osobą fizyczną, nieprowadzącą działalności gospodarczej dochodzącą roszczenia w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC można uznać za konsumenta. Nie miało to bowiem znaczenia dla pytań, na które Sąd Najwyższy udzielił w uchwale odpowiedzi. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały stwierdził: „Istnieje jednak wątpliwość, czy taki poszkodowany może być uznany za konsumenta. Zgodnie z art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. W doktrynie zwrócono uwagę, że w stosunkach ubezpieczeniowych status konsumenta może mieć ubezpieczający, który zawiera umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Osoba poszkodowana przez ubezpieczonego (sprawcę szkody) nie może być natomiast uznana za konsumenta, gdyż nie zawiera umowy, a zgłoszenie przez nią roszczenia wobec sprawcy szkody oraz skorzystanie z *actio directa* wobec ubezpieczyciela nie stanowią czynności prawnej w rozumieniu art. 22¹ k.c. Poszkodowany nie działa też w zastępstwie ubezpieczonego i ma samodzielną pozycję w stosunku prawnym łączącym go z ubezpieczonym i ubezpieczycielem. W uzasadnieniu wniosku nie przyznano jednak poszkodowanemu "konsumentowi" szczególnych uprawnień, lecz w

stosunku ubezpieczeniowym odróżniono go w ten sposób od poszkodowanego "przedsiębiorcy", wyróżniając "konsumpcyjne" oraz "komercyjne" korzystanie z rzeczy.”.

Wątpliwości Sądu Apelacyjnego dotyczą kwestii: „czy w świetle art. 24 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być uznane działania ubezpieczyciela polegające na ograniczeniu zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela wobec poszkodowanego będącego osobą fizyczną, nieprowadzącą działalności gospodarczej, dochodzącą roszczenia od ubezpieczyciela w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych?”

W myśl art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, w myśl ust. 2 art. 24, rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności:

- 1) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.);
- 2) naruszanie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji;
- 3) nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji.

Odpowiedź na przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne jest niezbędna dla rozstrzygnięcia apelacji przedstawionych do rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Stosownie bowiem do przyjęcia stanowiska związanego z wąską wykładnią definicji konsumenta w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie posiadałby kompetencji do podejmowania działań zmierzających do ochrony praw poszkodowanych zdarzeniami objętymi obowiązkowym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych.

Mając na uwadze przedstawione wyżej okoliczności, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 390 par. 1 k.p.c. orzekł jak na wstępie.